LEAD FOR ECO JUSTICE

VODENJE ZA EKOLOŠKO PRAVIČNOST:

ključne kompetence vodstva šol, ki so potrebne za izvajanje izobraževanja o ekološki pravičnosti

Izdala in koordinirala:
Mreža centrov za izobraževalne politike
(Network of Education Policy Centers - NEPC), Zagreb 2025

Za založnika: Svetlana Jurko
Slovenski prevod: Multilingual pro d.o.o. in Pedagoški inštitut

Projektni partnerji

Forum for Freeedom in Education (FFE), Croatia
European Research Institute (ERI), Hungary
Centar za obrazovne politike (COP), Serbia
Pedagoški institut (PI), Slovenia
Osnovna škola Janka Leskovara, Croatia
Fészek Waldorf Általános Iskola Gimnázium és AMI, Hungary
Osnovna škola Kralj Petar Prvi, Srbija
Osnovna sola šola Brinje Grosuplje, Slovenia

LEAD FOR ECO JUSTICE

Vodenje za ekološko pravičnost

Mreža centrov za izobraževalne politike
(Network of Education Policy Centers - NEPC), Zagreb 2025

UVOD

Projekt »Vodenje za ekološko pravičnost – ključne kompetence vodstva šol« obravnava kritično potrebo po podpori vodstva šol pri spodbujanju premika v izobraževanju k okoljski trajnosti in ekološki pravičnosti. Izobraževanje o ekološki pravičnosti zahteva spremembo paradigme od vodenja, osredotočenega izključno na učne rezultate, do transformativnega modela, ki združuje humanistične in ekološke prioritete. Ta dokument je v pomoč pri krepitvi vodstva šol, kako lahko s celostnim pristopom vnašajo načela ekološke pravičnosti v vse vidike šolskega življenja. Uporaben je tako za usmerjanje okvirov upravljanja, učnih načrtov in šolskih okolij ter odnosov skupnosti do ekoloških vrednot in trajnosti. Osredotoča se na krepitev odnosa med vodstvom šol in oblikovalci politik ter med izobraževalci in člani skupnosti. Na ta način stremi k temu, da bi vrednote ekološke pravičnosti vcepili v jedro svojih šol in zagotovi, da se bodo prihodnje generacije sposobne soočiti z nujnimi okoljskimi izzivi, ki se dotikajo empatije, sposobnosti in predanosti zaščite in ohranjanja planeta.

Temeljni vidik izobraževanja o ekološki pravičnosti je usmerjen k prepoznavanju pomena spodbujanja:

→ **Povezanosti z naravo** - s poudarjanjem soodvisnosti med ljudmi in naravnimi pojavi, vključno z zemljo, zrakom, vodo in drugimi živimi ter neživimivrstami, s katerimi si delimo ta planet.

→ **Usklajevanja šolske kulture s planetarnimi mejami** - s kritičnim raziskovanjem in odzivanjem na vzorce hiperpotrošništva in komodifikacije, ki so pripeljali do izkoriščanja naravnih in človeških virov.

→ **Ideje policentrizma** - zajema več perspektiv in poudarja porazdeljeno naravo avtoritete in interakcije, ki je lahko bistvenega pomena za spodbujanje okoljske in družbene pravičnosti.

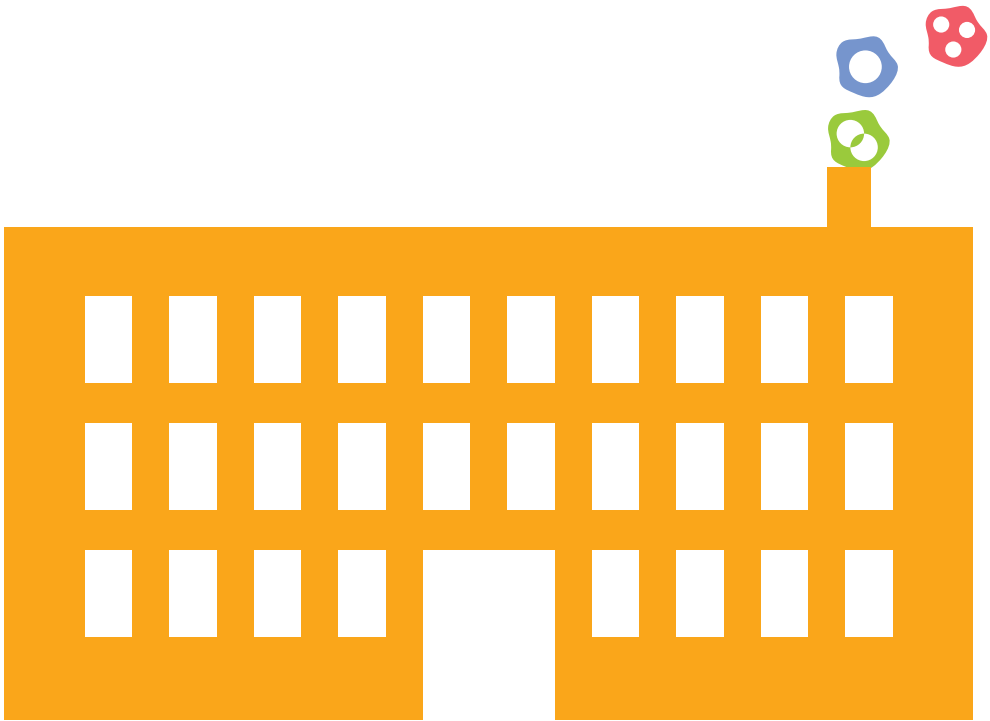

Ta dokument opisuje kompetence, ki jih vodstvo potrebuje za uspešno preoblikovanje šole in kulturo skrbnega upravljanja planeta:

- miselnost, ki spoštuje raznolike ekosisteme in spodbuja globoko medsebojno povezanost z naravo;
- sposobnost izvajanja šolskih praks, ki so usklajene z načeli ekološke pravičnosti in zagotavljajo spoštovanje vseh živih bitij ter ekoloških sistemov.

Dokument je del širšega programa »Vodenje za ekološko pravičnost«, katerega cilj je opolnomočiti vodstvo, da v svoje šole vključijo načela ekološke pravičnosti. Sestavljen je iz šestdnevnega strokovnega programa za vodstvo šol, iz Orodja za oceno ekološke pravičnosti za vodstvo šol ter iz člankov, podkastov in drugih video materialov, ki so bili razviti v okviru projekta, ki ga financira Evropska unija. Za več informacij se obrnite na partnerske organizacije projekta.

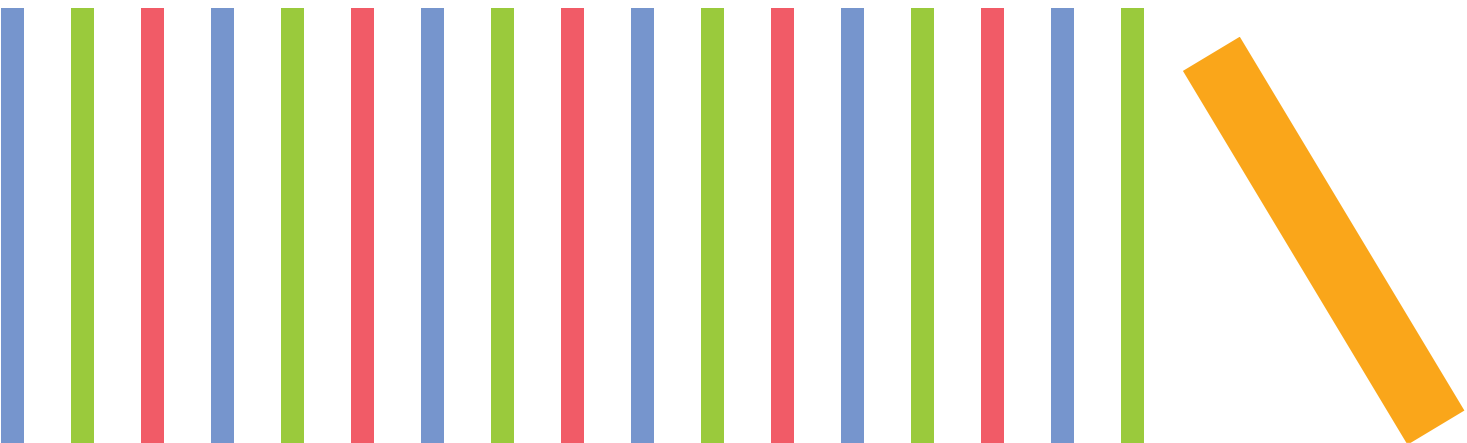

Kompetence vodstva šol, ki se osredotočajo na

POVEZANOST Z NARAVO

Temeljni vidik izobraževanja o ekološki pravičnosti se nanaša na sposobnost prepoznavanja povezanosti človeka z naravo – na bližino posameznika naravi, uživanjem v njeni lepoti, pomenom narave v njegovem življenju, občutkom njeni pripadnosti ter stopnjo spoštovanja do narave. Ta dimenzija odraža osebni in čustveni odnos vodstva z naravnim svetom in načine, kako to povezavo vključuje v svoje vsakdanje življenje in v vodenje. Na ravni šole to povezanost z naravo preučuje sposobnost vodstva za negovanje odnosa med učenci in naravnim okoljem ter spodbuja empatijo in čustveno povezanost z naravo.

Miselnost vodstva šole, ki spoštuje različne ekosisteme:

→ Razvijajmo in spodbujajmo empatijo do vseh živih bitij ter globoko zavedanje medsebojne povezanosti med ljudmi, živalmi, rastlinami in okoljem.

→ Prepoznajmo in promovirajmo fizične, čustvene in kognitivne prednosti ohranjanja močne povezanosti z naravo.

→ Bodimo odprti za samorefleksijo in raziskovanje osebnih vrednot, povezanih z naravo in se usmerjajmo k odgovornemu ravnanju do okolja.

Sposobnost vodstva šole, da sprejme ukrepe za izvajanje šolskih praks v skladu z načeli ekološke pravičnosti:

→ Spodbujanje kulture, v kateri se šolska skupnost redno ukvarja z naravo in se z njo povezuje ter to vključuje v vsakodnevne prakse in rutine.

→ Podpora pobudam, ki preoblikujejo šolsko skupnost v smeri biotske raznovrstnosti.

→ Odražanje okoljske ozaveščenosti in okolju prijaznega vedenja na vseh nivojih šole. Poleg podpiranja pobud v smeri biotske raznovrstnosti tudi pobud, ki preoblikujejo šolsko skupnost v smeri trajnostne blaginje planeta.

→ Skrb, da se spoštovanje vseh živih bitij in načel ekološke pravičnosti odraža v vseh vidikih vodenja šole, v učnem načrtu, okolju ter partnerstvih s skupnostjo.

Kompetence vodstva šol, ki se osredotočajo na

USKLAJENOST S PLANETARNIMI MEJAMI

To področje se osredotoča na kompetence vodstva šole, ki pomagajo usklajevati življenjski slog in stil vodenja z ekološkimi omejitvami, ki določajo varen delovni prostor za človeštvo, kot so podnebne spremembe, biotska raznovrstnost in onesnaževanje. Znotraj tega področja je opredeljena tudi zmožnost vodstva šol, da sprejemajo ukrepe za izvajanje šolskih praks, ki so usklajene z načeli ekološke pravičnosti, s praksami in učnim načrtom koncepta življenja znotraj ekoloških meja Zemlje, z obravnavo vprašanj glede odpadkov porabe energije in ogljičnega odtisa.

Miselnost vodstva šole, ki spoštuje različne ekosisteme:

→ Seznanimo se z znanostjo, ki raziskuje kritična okoljska vprašanja, kot so podnebne spremembe, krčenje gozdov, izguba biotske raznovrstnosti, onesnaževanje in svetovni vpliv na ekosisteme ter kulture.

→ Bodimo sposobni prepoznati in obravnavati čustvene odzive na podnebne spremembe in razumeti, kako lahko ti občutki vplivajo na naše in na dobro počutje ter angažiranost drugih.

→ Spodbujajmo trajnostno vedenje, kot sta zmanjševanje odpadkov, varčevanje z energijo. Podpirajmo okolju prijazne pobude, ki temeljijo na razumevanju, kako posameznikovo vedenje in organizacijske prakse, vključno s proizvodnjo in porabo blaga in storitev, vplivajo na družbene vrednote ter imajo različne vplive na podnebje in okolje.

Sposobnost vodstva šole, da sprejme ukrepe za izvajanje šolskih praks v skladu z načeli ekološke pravičnosti

→ Spodbujanje in izvajanje celovite šolske politike in prakse, ki učence pripravljajo na razumevanje podnebnih izzivov.

→ Spodbuja k izobraževalnim izkušnjam, ki učence pripravijo na učinkovit odziv na podnebne izzive, s poudarkom na trajnosti in ekoloških omejitvah.

→ Zavzemanje za premik v šolskih vrednotah in praksah od tega, da osredotoča na rast, k dajanju prednosti planetarni blaginji, usklajevanju z načeli ekološke pravičnosti in spoštovanja planetarnih meja.

Kompetence vodstva šol, ki se osredotočajo na

POLICENTRIZEM

Policentrizem odraža upoštevanje več perspektiv – ne zgolj osredotočenosti na človeške ali prevladujoče kulturne vidike, temveč tudi vključevanje raznolikih interesov ekosistema. Ta dimenzija ocenjuje, v kolikšni meri vodstvo šole oporeka stališčem, ki so osredotočena zgolj na človeka, na zahodno ali evropsko kulturo in sprejema raznolike, decentralizirane perspektive ter vrednote ekološke pravičnosti, ki dajejo prednost marginaliziranim glasovom in ekosistemom. Na ravni delovanja šole so kompetence opisane kot zmožnost vodstva, da sprejme ukrepe za izvajanje šolskih praks, ki priznavajo in vključujejo raznolike perspektive ekosistema in se ne osredotočajo samo na poglede človeka ali prevladujoče kulture ter sprejmejo širšo ekološko pravičnost.

Miselnost vodstva šole, ki spoštuje različne ekosisteme:

→ Skušajmo razumeti, kako so okoljska vprašanja povezana z vprašanji socialne pravičnosti, npr. o rasnih in ekonomskih razlikah, in kako se različne oblike zatiranja prekrivajo.

→ Izkazujmo spoštovanje do kulturne raznolikosti, skušajmo razumeti, da imajo različne kulture edinstvene odnose z okoljem in različne pristope k ohranjanju in trajnosti.

→ Skušajmo razumeti, kako jezik vpliva na dojemanje okolja, narave in ekoloških sistemov.

→ Kritično analizirajmo in sporočajmo ekološka vprašanja na način, ki spodbuja trajnost in pravičnost.

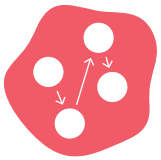

Sposobnost vodstva šole, da sprejme ukrepe za izvajanje šolskih praks v skladu z načeli ekološke pravičnosti

→ Spodbujanje aktivne udeležbe v šolskih politikah in praksah, krepitev vezi v skupnosti in odpornosti s solidarnostjo in skupno odgovornostjo.

→ Zagotavljanje »slišanosti in cenjenja« vseh akterjev ekosistema s spodbujanjem vključujočega in jasnega jezika v interakcijah, v učnem načrtu, učnem gradivu in postopkih odločanja.

→ Sledenje konceptom ekološke pravičnosti za usmerjanje prehoda iz antropocentričnih v policentrične šolske prakse ter ustrezno oblikovanje politike in izobraževalnih programov.

LEAD FOR ECO JUSTICE

Network of Education Policy Centers

Co-funded by the European Union

Ta publikacija je sofinancirana s strani programa Erasmus+ Evropske unije.

Vsebina te publikacije je izključna odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne odraža stališč Evropske unije.